

Streszczenie

Celem pracy doktorskiej jest weryfikacja hipotezy, do postawienia której skłoniły autorkę badania wstępne prowadzone na terytorium Turcji od roku 2009, a swym zasięgiem przedmiotowym obejmujące między innymi tematykę mniejszości zamieszkujących terytorium tego państwa. Wysnute z nich wnioski legły u podstaw hipotezy, zgodnie z którą zmiany legislacyjne wprowadzane do porządku prawnego Republiki Turcji w ramach trwających od 3 października 2005 roku negocjacji akcesyjnych z Unią Europejską oraz poprzedzającego ich rozpoczęcie okresu przygotowawczego nie znajdują przełożenia na rzeczywiste warunki funkcjonowania członków tych społeczności bądź znajdują je w stopniu ograniczonym. Powodem takiego stanu jest zaś w największej mierze to, iż faktyczna poprawa ich sytuacji i będące jej konsekwencją stopniowe upodmiotowienie tych grup kolidowało by z politycznym interesem rządzącej od 2002 roku Partii Sprawiedliwości i Rozwoju. Celem badań jest więc weryfikacja tej hipotezy i wskazanie ewentualnych obszarów, w których zmiany dokonywane w trakcie tureckiego procesu akcesyjnego nie odpowiadają na rzeczywiste potrzeby członków grup mniejszościowych.

Zastosowany w tytule pracy podział mniejszości na ‘muzułmańskie’ i ‘niemuzułmańskie’ wynika ze specyfiki tureckiej polityki mniejszościowej, której źródłem, również współcześnie, jest *Traktat z Lozanny* z roku 1923. Zgodnie z przyjętą przez władze proklamowanej w tym samym roku Republiki Turcji interpretacją art. 38 i art. 39 aktu, prawnie usankcjonowany status mniejszości przyznany może być jedynie grupie wyznającej religię inną niż islam. I choć nie zostały one w traktacie wskazane enumeratywnie i brak jest prawnych przeszkód, by za mniejszość uznać wszystkie społeczności niemuzułmańskie żyjące na terytorium Turcji, w praktyce przywilejem tym cieszą się jedynie Grecy, Ormianie i Żydzi. W swoistej próżni prawnej pozostają członkowie kościołów rzymsko-katolickiego i asyryjskiego, z prawnego punktu widzenia nie istnieją zaś Kurdowie, Arabowie, lud Zaza, Czerkiesi, Lazowie czy alewici. Konsekwencją tak sformułowanej polityki mniejszościowej jest to, iż w świetle tureckiego prawodawstwa wszyscy oni pozostają Turkami i nie dysponują szczególnymi narzędziami ochrony swej tożsamości etnicznej, językowej czy kulturowej. Taki stan rzeczy powoduje, iż grupy nieidentyfikujące się z turecką większością stają się beneficjentami zmian legislacyjnych dokonywanych w ramach procesu akcesyjnego w różnym stopniu, potencjalnie nieodpowiadającym ich rzeczywistym potrzebom. To właśnie ta

dychotomia legła u podstaw drugiego z podziałów zastosowanych w tytule, a więc rozróżnienia sytuacji prawnej mniejszości od ich położenia rzeczywistego.

Jednocześnie, jakkolwiek osią klasyfikacji grup mniejszościowych zastosowaną w pracy jest kryterium przyjęte na gruncie tureckiej legislacji, autorka odwołuje się szeroko również do sposobów rozumienia pojęcia ‘mniejszość’ wynikających z najważniejszych aktów prawnomiędzynarodowych. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera fakt, iż brak jest jednolitej, powszechnie akceptowanej i obowiązującej definicji pojęcia ‘mniejszość’, co umożliwi poszczególnym państwom dość swobodne kształtowanie własnej polityki wobec takich grup, a czego przykładem jest właśnie Turcja.

Weryfikacji hipotezy sformułowanej na podstawie wyników badań wstępnych służy szereg metod i narzędzi badawczych specyficznych dla nauk o polityce, ale również nauk historycznych i prawnych. Szczególnie istotną rolę pełnią metoda analizy instytucjonalno-prawnej, metoda analizy decyzyjnej oraz metoda behawioralna, której wykorzystanie wzbogacono o wywiady pogłębione prowadzone z przedstawicielami organizacji reprezentujących każdą z badanych mniejszości. Jednocześnie, prowadzone badania oparte zostały o bogatą literaturę polsko-, anglo- i tureckojęzyczną, co pozwoliło na analizę i zaprezentowanie możliwie szerokiego spektrum poglądów i sposobów postrzegania kwestii mniejszościowej we współczesnej Turcji, obecnych odpowiednio na gruncie nauki polskiej, zachodnioeuropejskiej i północnoamerykańskiej oraz tureckiej.